SITRA

Lausunto keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmasta vuoteen 2030

Asia: VNS 7/2017 vp Valtioneuvoston selonteko keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmasta vuoteen 2030

1. Tiivistelmä

Eduskunnan ympäristövaliokunta on pyytänyt Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitralta lausuntoa valtioneuvoston selonteosta keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmasta vuoteen 2030 (jäljempänä suunnitelma). Suunnitelma parantaa edellytyksiä saavuttaa Suomen nykyiset päästötavoitteet. Ehdotetut toimet kuitenkin perustuvat tavoitteisiin, jotka eivät tosiasiallisesti ole linjassa Pariisin ilmastosopimuksen kanssa. Suunnitelma jää monilta osin yleisluontoiseksi ja se keskittyy olemassa olevien toimintamallien pienimuotoiseen parantamiseen, kun taas Pariisin ilmastosopimuksen tavoitteiden saavuttaminen vaatisi kokonaisvaltaisia, disruptiivisia muutoksia ja toimenpiteitä. Kiitosta ansaitsee avoin ja osallistava valmistelu sekä kansalaisten roolin tunnistaminen päästöjen vähentämisessä.

2. Lausunto

2.1. Pariisin ilmastosopimus edellyttää ripeämpiä päästövähennyksiä

Selkeä puute suunnitelmassa on sen pohjalla olevien päästötavoitteiden riittämättömyys. Sitran teettämän selvityksen[1] mukaan Suomen pitäisi leikata päästöjä vuoden 1990 tasosta noin 60 prosenttia vuoteen 2030 ja 130-150 prosenttia vuoteen 2050 mennessä. Tarkat luvut riippuvat monista oletuksista, mutta suunta on selvä: Suomen ja EU:n tavoitteiden kunnianhimoa pitää nostaa merkittävästi, kuten Hollannin hallitus juuri teki tiukentamalla kansallisia 2030 tavoitteita ja päättämällä ajaa EU:n 2030 tavoitteiden tiukentamista.
Suunnitelmassa on ilmaistu hiilineutraaliustavoite vuodelle 2045 ja tämän tavoitteen perusteellinen tarkastelu osana pitkän aikavälin ilmastosuunnitelmaa, mitä Sitra pitää parannuksena aikaisempiin suunnitelmiin. Kuitenkin Climate Analyticsin mukaan Suomen tulisi saavuttaa hiilineutraalius jo 2030-luvun kuluessa. Pian sen jälkeen päästötaseen pitäisi olla negatiivinen eli Suomen pitäisi sitoa ilmakehästä enemmän päästöjä kuin sinne vapauttaa. Tämä huomioiden suunnitelmassa tarkastellaan liian suppeasti Suomen mahdollisuuksia hyödyntää negatiivisia päästöjä tuottavia ratkaisuja kuten metsien ja maaperän nieluja.

2.2. Kiertotalouden avulla päästövähennyksiä voidaan saavuttaa tehokkaasti

Ilmastotyön ja kiertotalouden synergioita ei ole suunnitelmassa huomioitu, vaikka niitä on väistämättömästi vahvistettava. Useissa tutkimuksissa[2] on todettu kiertotalouden hyvin merkittävä potentiaali päästöjen vähentämiseksi. Resurssien käytön tehostaminen on ratkaisevan tärkeää ilmastotavoitteiden saavuttamisessa. Toteuttamalla vuonna 2016 valmistunut Suomen kiertotalouden tiekartta ripeästi ja määrätietoisesti Suomi voi myös leikata ilmastopäästöjä merkittävästi. Samalla Suomi voi parantaa teollisuuden kilpailukykyä ja luoda kiertotalouden osaamista ja ratkaisuja, joilla on merkittävä kansainvälinen vientipotentiaali.

2.3. Kansalaisille parempi arki ja pienemmät päästöt

Sitran mielestä on hyvä, että kansalaisten rooli päästöjen vähentämisessä nousee suunnitelmassa esiin. Valtio voi edesauttaa kansalaisten päästövähennyksiä informaatio-ohjauksen ja neuvontapalvelujen kautta, mutta paras työkalu tähän olisi voimakkaammat

---

[1] Sitra&Climate Analytics: *What does the Paris Climate Agreement mean for Finland and the European Union?* (2016)

[2] Esim. Ecofys&Circle Economy: *Implementing Circular Economy globally makes Paris targets achievable* (2016), ja Deloitte Sustainability: *Circular economy potential for climate change mitigation* (2016).

taloudelliset ohjauskeinot mm. vähäpäästöisen henkilöliikenteen edistämiseksi ja fossiilisten polttoaineiden korvaamiseksi rakennusten erillislämmityksessä.

2.4. Liikenteen päästöjen vähentäminen keskeistä, biopolttoainepainotus on riski

Sitra pitää suunnitelman ansiona, että liikenne on tunnistettu keskeisenä päästövähennysten lähteenä ja että toimenpiteet päästöjen vähentämiseksi kohdistuvat niin liikennevälineiden käyttövoimaan ja energiatehokkuuteen kuin liikennejärjestelmätason energiatehokkuuden parantamiseenkin. Suunnitelmassa todetaan biopolttoaineiden olevan lyhyellä aikavälillä käyttöönotettava ratkaisu. Niillä ei kuitenkaan kestävästi voida tuottaa riittävästi energiaa liikenteen tarpeeseen globaalisti. Siksi biopolttoaineet tulee kohdistaa erityisesti raskaaseen liikenteeseen, jossa sähköistämisen mahdollisuudet ovat rajatumpia.
Suunnitelmasta puuttuvat riittävät toimet henkilöautokannan sähköistämiseksi ja liikenne palveluna-toimintamallien vauhdittamiseksi. Rajallisia biopolttoaineita kohdennetaan myös käyttöön, jossa niille löytyy kilpailukykyisiä vaihtoehtoja. Biopolttoainevetoisella strategialla Suomi poikkeaa kansainvälisestä valtavirrasta, mikä voi hankaloittaa suurille kasvumarkkinoille pääsemistä. Vähäpäästöisten autojen yleistymistä on vauhditettava vero- ja muulla ohjauksella, esimerkiksi vapauttamalla sähköautot väliaikaisesti veroista sekä kieltämällä uusien polttomoottoriautojen myynti vuodesta 2030 alkaen. Lisäksi Suomessa tulisi ohjata systemaattisesti panostuksia saumattoman älyliikenteen edellytysten rakentamiseen T&K- ja pilotointirahoituksen muodossa ja lainsäädännön esteitä purkamalla.

2.5. Energiatehokkuus ja energiansäästö politiikkatoimien keskiöön

Sitran mielestä energiatehokkuus ja energiansäästö jäävät suunnitelmassa liian vähäiseen rooliin. Energiankäyttöä tehostamalla päästöjä voidaan usein vähentää taloudellisimmin ja kestävimmin, joten se ansaitsee perusteellisemman käsittelyn ja riittävät toimenpiteet. Sitra toivoisikin, että energiatehokkuus nostettaisiin politiikkatoimien keskiöön. Kunnianhimoiset tavoitteet energiatehokkuuden parantamiseksi ja lisätoimet mm. energiaremonttien vauhdittamiseksi vahvistaisivat linjaa.

2.6. Taloudelliset ohjauskeinot päästövähennysten edistämiseen, ei hidastamiseen

Sitra haluaa korostaa taloudellisten ohjauskeinojen merkitystä päästövähennysten ajureina ja kiertotalouden vauhdittajana. Sitra näkeekin, että ekologista verouudistusta on vahvistettava ja nopeutettava. Energiaveroja on perusteltua korottaa, päästöporrastusta vahvistaa ja verojen sitomista indeksiin tulisi harkita. Ympäristölle haitalliset tuet on vaiheittain ajettava alas tai ohjattava uudelleen. Kiireellisintä on luopua ilmastopäästöjä lisäävistä tuista.
Päästöintensiivisiä ratkaisuja suosivien taloudellisten ohjauskeinojen alasajon lisäksi tulee hyödyntää vähäpäästöisiä ratkaisuja suosivia ohjauskeinoja silloin, kun se on kustannustehokas tapa päästövähennysten saavuttamiseksi.

Helsingissä 16.10.2017

Mari Pantsar
Johtaja

Janne Peljo
Johtava asiantuntija

Sitran visiona on Suomi, joka menestyy kestävän hyvinvoinnin edelläkävijänä sosiaalisessa, taloudellisessa ja ekologisessa ulottuvuudessa. Suomen menestys tulevaisuudessa riippuu keskeisesti kyvystämme vastata sekä globaalin talouden että ilmasto -ja kestävyyskriisin haasteisiin. Menestyminen edellyttää yhteiskunnan uudistumiskykyä -ja halua. Hiilineutraali kiertotalous rakentaa yhteiskuntaa, jossa hyvinvointi ei perustu ylikulutukseen tai fossiilisiin polttoaineisiin.